

BoF Online

10 • 2012

**Ovatko työmarkkina-
instituutiot kohdistaneet
työttömyyden nuoriin?**

Kristiina Karjanlahti ja Juuso Vanhala

*Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajien omia
eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.*

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Suomen Pankki

Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto

18.6.2012

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Nuorisotyöttömyys euroalueella	4
2.1	Kriisin nostamassa nuorisotyöttömyydessä on suuria eroja maiden välillä	4
2.2	Nuorisotyöttömyys on suurta yli suhdanteiden	5
3	Kriisin toimialakohtaiset sokit kohdistuivat nuoriin	7
3.1	Rakennussektori ja teollisuus	7
3.2	Nuoret allokoitava uusille urille	10
4	Työmarkkinoiden kahtiajako heikentää nuorten asemaa	11
4.1	Kahtia jakautuneisuus on kasvanut Euroopassa	11
4.2	Duaalisuus nuorten ongelmana	14
4.3	Työttömyys ja suhdannevaihtelut	15
4.4	Duaalisuus, tuottavuus ja potentiaalinen tuotanto	17
4.5	Kaksijakoisten työmarkkinat vaikuttavat nuorten tulevaisuuden mahdollisuuksiin	18
5	Lopuksi	19
	Lähteet	20

Kuvioluettelo

Kuvio 1.	Nuorisotyöttömyysaste eräissä maissa	5
Kuvio 2.	Nuorten osuus työllisistä on laskenut	7
Kuvio 3.	Työllisyyden kehitys	8
Kuvio 4.	Työllisyyden muutos vuoden 2007 jälkeisen työllisyshuipun jälkeen	9
Kuvio 5.	Työvoiman suojaan liittyvät reformit 1985–2008: muutokset OECD:n työvoiman suojaa kuvaavissa indikaattoreissa (EPL)	13
Kuvio 6.	Ikäluokkien osuus määräaikaisista työpaikoista	15

Taulukkuuettelo

Taulukko 1.	Työttömyysasteet sekä suhteellinen nuorisotyöttömyys	6
-------------	--	---

BoF Online

Päätoimittaja

Mika Pösö

ISSN

1796-9123 (online)

1 Johdanto

Nuorisotyöttömyys on noussut kriisin aikana monissa euroalueen maissa ennennäkemättömiin lukemiin. Pahimmillaan nuorten (15–24-vuotiaiden) työttömyysaste on jo 50 prosenttia työvoimasta, eikä huippua ole vielä saavutettu. Kriisin työllisyysvaikutukset ovat kohdistuneet voimakkaasti nuoriin ja vastaavasti muilla ikäryhmillä työttömyyden nousu on ollut vähäisempää. Yhtäältä tämä on johtunut sokkien luonteesta, kun paljon nuoria työllistäneillä sektoreilla tuotanto ja työllisyys ovat romahtaneet. Toisaalta nuorten korkea työttömyys on seurausta työmarkkinoiden toiminnasta ja instituutioista, jotka ovat kohdistaneet työvoiman sopeutuksen nimenomaan nuoriin.

Euroalueen korkeaksi nousseessa nuorisotyöttömyydessä on kuitenkin suuria eroja maiden välillä. Samalla kun Espanjassa nuorisotyöttömyys on räjähtänyt yli 50 prosenttiin ja Italiassa lähes 30 prosentin tasolle, Suomessa 20 prosentin nuorisotyöttömyysaste vastaa 2000-luvun keskitasoa, ja Saksassa nuorisotyöttömyys on peräti laskenut viime vuosina. Maiden väliset erot nuorisotyöttömyydessä heijastavat yhtäältä maiden kohtaamien sokkien luonnetta, toisaalta korkeimman työttömyyden maissa työmarkkinainstituutiot ovat lisänneet työttömyyden kohdistumista nuoriin.

Tässä selvityksessä tarkastellaan nuorisotyöttömyyden kehitystä euroalueen maissa finanssikriisin aikana. Työmarkkinoiden kohtaamien sokkien suuntautumisen lisäksi tarkastelun kohteena ovat etenkin ns. duaaliset eli kahtia jakautuneet työmarkkinat nuorisotyöttömyyden kasvun selittäjänä. Tässä artikkelissa duaalisilla työmarkkinoilla tarkoitetaan työmarkkinoita, joissa työsuhteen turvaa koskevat instituutiot kohtelevat vakituisia ja määräaikaisia työntekijöitä eri tavoin. Vakinaisissa työsuhteissa työskentelevien, tyypillisesti vanhempien, työntekijöiden työsuhteet ovat olleet korkean irtisanomissuojan ansiosta suhteellisen hyvin turvattuja, kun taas määräaikaisten, tyypillisesti nuorten, työntekijöiden työsuhteiden purkamiseen on liittynyt vähän rajoituksia. Työvoiman sopeuttaminen talouskriisin aikana on tämän duaalisuuden vuoksi kohdistunut voimakkaasti nuoriin. Työmarkkinoiden dualisuudella on työttömyyden kohdistumisen lisäksi vaikutuksia työmarkkinoiden suhdannevaihteluihin, työvoiman allokoitumiseen, tuottavuuskehitykseen ja potentiaaliseen tuotantoon, sekä palkkakehitykseen. Näidenkin vaikutusten osalta nuoret joutuvat usein epäedulliseen asemaan.

Kriisi jättää pitkän varjon eurooppalaisille työmarkkinoille. Nykyisellään monien Euroopan maiden työmarkkinainstituutiot hidastavat talouden rakennemuutosta ja jarruttavat työvoiman tehokasta allokaatiota sektorien välillä. Dualisoituneet työmarkkinat ohjaavat sokit ja rakennemuutoksen kohdistumaan suhteettomasti nuoriin. Jos nuoret jäävät pitkäaikaisesti työttömäksi työuran alkuvaiheessa, saattaa se jättää pitkälle työuraan ulottuvan varjon niin työllisyyden, tuottavuuden kuin palkkakehityksen kannalta. Pidemmällä aikavälillä nuorisotyöttömyyden työllisyys- ja tuottavuusvaikutukset sekä nuorten syrjäytyminen heijastuvat myös talouden potentiaalisen tuotannon tasoon ja hyvinvointiin.

2 Nuorisotyöttömyys euroalueella

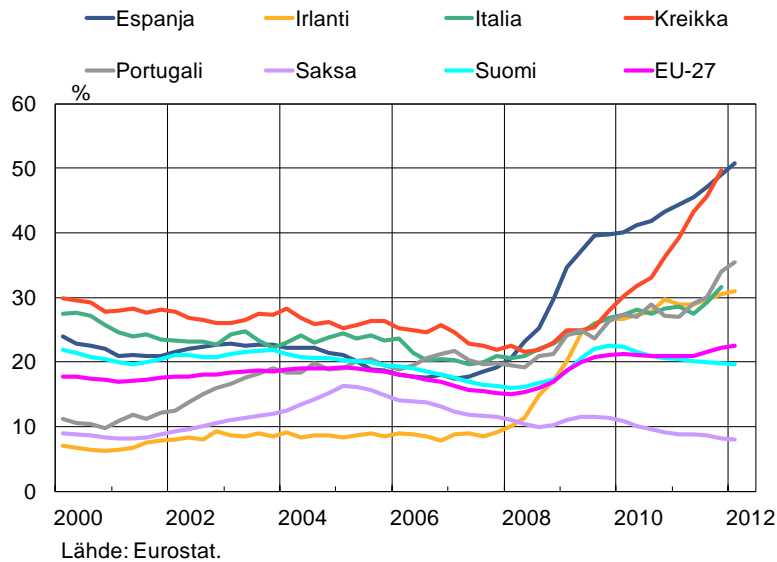
Työttömyyden nousu kriisin aikana on johtanut nuorisotyöttömyyden (15–24-vuotiaat) nopeaan kasvuun euroalueella. Nuoret ovat olleet muita haavoittuvammassa asemassa niin työsuhteen suojan kuin toimialasokkien kohdistumisen suhteen, ja ovat toimineet työvoimapuskurina kriisin aikana, kun yritykset ovat sopeuttaneet työvoimaansa.

2.1 Kriisin nostamassa nuorisotyöttömyydessä on suuria eroja maiden välillä

Pahimmillaan nuorisotyöttömyys on yli kaksinkertaistunut kriisin aikana. Espanjassa se on noussut kriisiä edeltäneestä 19 prosentista nykyiseen 51 prosenttiin, Kreikassa 23 prosentista 50 prosenttiin ja Irlannissa 9 prosentista 31 prosenttiin. Vähemmän dramaattinen mutta silti huomattava nuorisotyöttömyyden nousu on ollut mm. Virossa, Italiassa ja Portugalissa. Espanjassa on lähes miljoona nuorta työttömänä, Irlannissa 64 000 ja Italiassa yli puoli miljoonaa. Euroalueella on yhteensä 5,4 miljoonaa työtöntä nuorta, joista lähes 1,4 miljoonaa on joutunut työttömäksi kriisin aikana.¹ Nuorisotyöttömyyden kasvaminen on ollut voimakkainta velkakriisiin joutuneissa maissa, joissa työttömyyden nousu on muutenkin ollut suurinta.

¹ Nuorisotyöttömyyden mittaamiseen liittyy monia haasteita, etenkin kansainvälisissä vertailuissa. Tässä raportissa esitetyt luvut perustuvat Eurostatin tilastoihin. Nuorisotyöttömyyden mittaamiseen liittyvistä ongelmista on kirjoitettu mm. artikkelissa Hämäläinen ja Juutilainen (2010).

Kuvio 1. Nuorisotyöttömyysaste eräissä maissa

Joissakin maissa nuorisotyöttömyyden nousu on kuitenkin ollut verrattain maltillista suhteessa taantuman syvyyteen. Kaiken kaikkiaan, niissä maissa, joissa yleinen työttömyysaste on noussut suhteellisen vähän, on nuorisotyöttömyyden nousukin ollut maltillisempaa. Esimerkiksi Suomessa nuorisotyöttömyys nousi kriisin aikana noin 17 prosentista 23 prosenttiin, josta se on palannut 20 prosentin tasolle, joka vastaa 2000-luvun keskiarvoa. Saksassa se on jopa laskenut kriisin aikana, 11 prosentista 8 prosenttiin (kuvio 1).

2.2 Nuorisotyöttömyys on suurta yli suhdanteiden

Vaikka nuorisotyöttömyys on noussut kriisin aikana, on se yleistä työttömyysastetta korkeampaa suhdanteista riippumatta. EU-27 maissa nuorisotyöttömyysaste on keskimäärin 2,2 kertaa korkeampi kuin yleinen työttömyysaste (taulukko 1). Suurinta suhteellinen nuorisotyöttömyys on Italiassa ja Ruotsissa, joissa nuorisotyöttömyysaste on yli kolminkertainen suhteessa yleiseen työttömyysasteeseen. Espanjassa, Portugalissa, Irlannissa, Kreikassa ja Suomessa se on noin 2,0–2,5-kertainen. Saksassa, missä työttömyys on muutenkin alhaista, on myös nuorisotyöttömyys vain 1,5-kertainen suhteessa muuhun työttömyyteen.

Taulukko 1. Työttömyysasteet sekä suhteellinen nuorisotyöttömyys

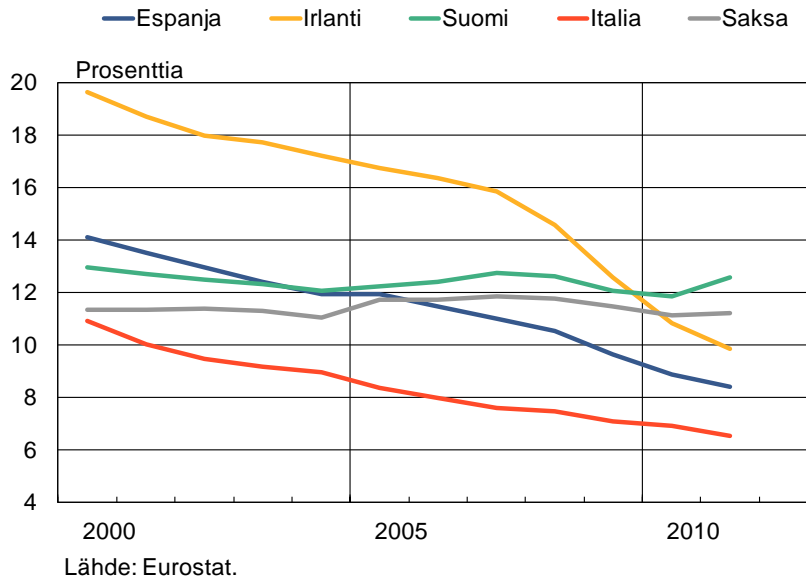
	2007		2011		Nuorisotyöttömyys	
	Nuoriso	Kaikki	Nuoriso/ Kaikki	Nuoriso	Kaikki	Nuoriso/ Kaikki
Espanja	18,2	8,3	2,2	46,5	21,7	2,1
Irlanti	8,9	4,6	1,9	29,5	14,5	2,0
Italia	20,3	6,1	3,3	29,2	8,5	3,4
Kreikka	23,0	8,3	2,8	44,4	17,7	2,5
Portugali	20,4	8,9	2,3	30,0	12,9	2,3
Ruotsi	19,1	6,1	3,1	22,8	7,5	3,0
Saksa	11,9	8,7	1,4	8,6	5,9	1,5
Suomi	16,8	6,9	2,4	20,1	7,8	2,6
EU-27	15,7	7,2	2,2	21,4	9,7	2,2

Lähde: Eurostat.

Kun nuorisotyöttömyysasteen suhde yleiseen työttömyysasteeseen on suuri, nousee nuorisotyöttömien määrä merkittävästi suhdannevaihteluiden mukana vaikka suhde kaikkiin työttömiin pysyisi samana. Nuorten suhteellinen osuus työttömistä on kriisiin jälkeen noussut hiukan vain Italiassa, Irlannissa, Saksassa ja Suomessa.

Nuorisotyöttömyyden ja työttömyyden välinen suhde ei ole merkittävästi muuttunut kriisin aikana, osaltaan siksi että nuorten osuus koko työvoimasta on laskenut. Monet nuoret siirtyvät työpaikan menettäessään työvoiman ulkopuolelle esim. opiskelemaan, eivätkä siten näy työttömyystilastoissa. Nuorten työmarkkina-aseman heikentyminen näkyy vastaavasti myös työllisyyslukuissa. Etenkin Irlannissa, Espanjassa ja Italiassa, joissa nuorisotyöttömyys on suurinta, on myös nuorten osuus työllisistä laskenut (kuviot 1 ja 2). Irlannissa lasku on ollut merkittävä. Kun vielä vuonna 2007 työvoimasta 16 prosenttia oli alle 25-vuotiaita, vuonna 2011 heitä oli 11 prosenttia. Italiassa nuorten osuus työllisistä on vertailuryhmän alhaisin ja on laskenut koko 2000-luvun ajan. Vuonna 2011 Italiassa vain 6,5 prosenttia työllisistä oli nuoria.

Kuvio 2. Nuorten osuus työllisistä on laskenut

3 Kriisin toimialakohtaiset sokit kohdistuivat nuoriin

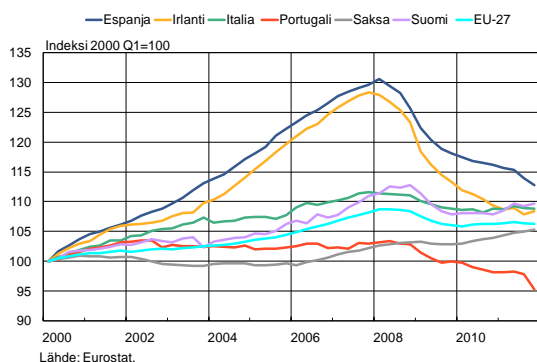
3.1 Rakennussektori ja teollisuus

Kriisiä edeltäneellä toimialakohtaisella kehityksellä ja kriisin aikaisten sokkien luonteella on ollut merkittävä vaikutus maiden välisiin eroihin työllisyyskehityksessä.

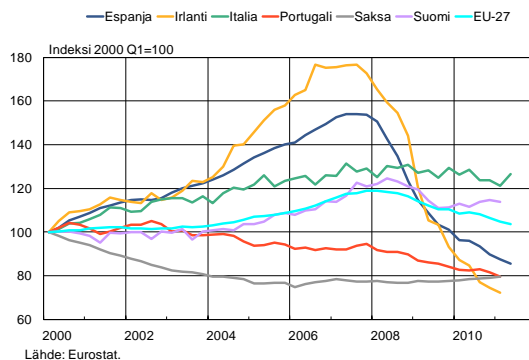
Espanjassa ja Irlannissa ylikuumentuneella rakennussektorilla työpaikkojen määrä nousi voimakkaasti kriisiä edeltäneinä vuosina. Esimerkiksi vuosina 2000–2007 Espanjan rakennussektorille syntyi lähes miljoona uutta työpaikkaa (kuvio 3). Asuntomarkkinoiden ja rakennussektorin nousua seurannut romahdus johti massiivisiin työpaikkojen menetyksiin rakennusalalla.

Kuvio 3. Työllisyyden kehitys

Kokonaistyöllisyys

Työllisyys rakennussektorilla

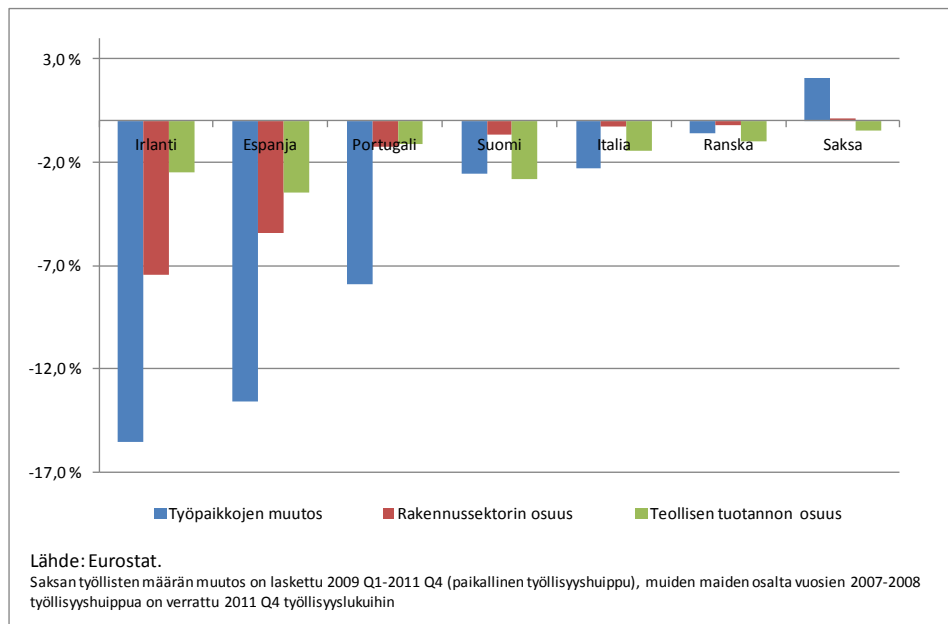
Espanjassa ja Irlannissa toimialakohtainen vaikutus työllisyyteen oli merkittävin (kuvio 3). Vuoden 2008 suhdannehuipun jälkeen Espanjasta on hävinnyt 14 prosenttia työpaikoista joista 65 prosenttia on hävinnyt rakennusosalta ja teollisuudesta. Irlannissa vuonna 2011 työpaikkoja oli 16 prosenttia vähemmän verrattuna vuoteen 2007, 64 prosenttia työpaikoista vähennettiin rakennus- ja teollisuus sektoreilta. Henkilömäärinä rakennussektorilta on Espanjassa ja Irlannissa kriisin jälkeen hävinnyt enemmän työpaikkoja kuin mitä näille sektoreille syntyi 2000-luvun noususuhdanteen aikana, mikä heijastaa alan ylikuumentumista ennen kriisiä.

Rakennussektorin romahdus Espanjassa ja Irlannissa rokotti erityisesti nuorten työpaikkoja. Sekä Irlannissa että Espanjassa nuoret olivat etenkin huippuvuosina yliedustettuina rakennussektorilla. Espanjassa 2000-luvun alussa jopa 20 prosenttia rakennussektorin työntekijöistä oli nuoria, kun heidän osuutensa koko työvoimasta oli noin 14 prosenttia. Irlannissa niin ikään 2000-luvun puolivälissä 23 prosenttia rakennussektorin työntekijöistä oli nuoria. Heidän osuutensa koko työvoimasta oli samaan aikaan vain 17 prosenttia.

Portugalissa ei ollut Irlantia ja Espanjaa vastaavaa rakennussektorin ylikuumentumista ja työllisyyskehitys oli maltillista vuoteen 2008 asti. Työpaikkojen määrä on kuitenkin kääntynyt laskuun talouskriisin seurauksena, jonka jälkeen Portugalista on hävinnyt lähes 8 prosenttia työpaikoista.

Euromaista mm. Saksa ja Suomi kokivat suuren, joskin suhteellisen lyhyeksi jääneen negatiivisen vientikysyntään kohdistuneen sokin – kotimaisen kysynnän pysyessä suhteellisen vahvana. Kansainvälisen kaupan taantuman lyhyt kesto mahdollisti työpanoksen sopeuttamisen pitkälti työtunteja vähentämällä ja lomautuksilla, työpaikkojen vähentämisen sijaan.

Kuvio 4. Työllisyyden muutos vuoden 2007 jälkeisen työllisyshuipun jälkeen

Saksassa kriisiä edeltänyt hyvä työllisyyskehitys pysyi maltillisena, eikä toimialakohtaista ylikuumenemista tapahtunut.² Työllisyydessä ei siten ollut vastaavaa ylikuumenemisen purkamistarvetta, kuin esimerkiksi Espanjassa tai Irlannissa. Tosin teollisen tuotannon työpaikat ovat olleet laskussa niin Suomessa kuin Saksassa jo pidempään. Näin on etenkin Suomessa, jossa on suhdannehuipun jälkeen hävinnyt 2,8 prosenttia työpaikoista, mutta teollisuuden työpaikoista on vähennetty jopa 16 prosenttia.

Toisin kuin rakennussektorilla, teollisuustuotannossa nuorten osuus työvoimasta vastaa paremmin heidän osuuttaan koko työvoimasta.³ Tosin nuorten osuus teollisuuden työllisistä on laskenut koko 2000-luvun ajan. Etenkin Irlannissa lasku on ollut voimakasta: 2000-luvun alussa 20 % sektorin työllisistä oli nuoria, kun vuonna 2008 vastaava luku oli 11 %.

Eri maiden kohtaamien sokkien alkuperällä ja luonteella on merkitystä kriisin työmarkkina-seuraamusten kannalta. Vientisokki kriisin ensimmäisten neljänneksen aikana oli tilapäinen ja siten yritykset saattoivat turvautua työvoiman hamstraamiseen ennakoidessaan vientikysynnän elpymistä. Sen sijaan asuntokuplan puhkeaminen ja rahoitusolosuhteiden kiristyminen johtivat suurempiin kotimaisiin häiriöihin, pysyvämpään rakennemuutokseen ja epävarmuuteen, minkä vuoksi yrityksillä ei ole ollut halua tai mahdollisuutta pitää kiinni työvoimastaan.

² Burda M. & J. Hunt (2011) arvioivat Saksalaisten yritysten heikon luottamuksen tulevaan vuosina 2005–2007 johtaneen liian vähään rekrytointiin suhteessa maan kasvu ja palkkakehitykseen.

³ Tässä tarkastellussa olevat maat: Espanja, Irlanti, Italia, Portugali, Ranska, Saksa ja Suomi.

Toimialakohtaisella kehityksellä voidaan osaksi selittää merkittäviä maiden välisiä eroja nuorisotyöttömyysasteissa. Etenkin Espanjassa ja Irlannissa nuorten työllisyyden kannalta tärkeältä rakennusosalta on hävinnyt huomattava määrä työpaikkoja. Tämän lisäksi nuorten suhteellisen osuuden lasku tällä toimialalla osoittaa työpaikkojen vähentämisen kohdistuneen etenkin nuoriin työntekijöihin.

3.2 Nuoret allokoitava uusille urille

Kriisin seurauksena tarve työvoiman uudelleen allokoinnille on kasvanut etenkin Espanjassa, Portugalissa ja Irlannissa. Suhdannehuipun jälkeen Espanjan rakennussektorilta on hävinnyt 1,1 miljoonaa ja Irlannin 160 000 työpaikkaa – ja kasvunäkymät alalla ovat heikot. Vapautuneen työvoiman siirtyminen kasvukykyisemmille sektoreille on hidasta. Tätä vaikeuttaa Espanjassa nuorten työttömien alhainen koulutustaso, kun nousukauden aikana nuoret jättivät opintonsa kesken siirtyäkseen rakennustyömaille töihin. Lisäksi epävarmuus työpaikoista ja heikosti kehittyneet vuokra-asuntomarkkinat estävät alueellista liikkuvuutta. Työvoiman uudelleen allokointipaineita on myös teollisuudessa. Kriisin vaikutusten lisäksi työllisten määrän trendi on ollut laskeva Euroopassa jo pidempään. EU-27 maista on hävinnyt 5,8 miljoonaa teollisen tuotannon työpaikkaa vuoden 2000 jälkeen.

Pitkäkestoinen työmarkkinoiden heikkous ja hidas siirtyminen kasvukykyisille sektoreille on haitallista niin työntekijöiden tuottavuuden kuin työn tarjonnan ja syrjäytymisriskin kannalta. Työmarkkinoiden rakenteilla ja niitä ohjaavilla instituutioilla on tärkeä rooli työmarkkinoiden allokaation kannalta. Tämä koskettaa erityisesti nuoria ja heidän mahdollisuuksia siirtyä työelämään. Etenkin nuorten työpanoksen menettämisen on kauaskantoiset seuraukset.

Tarve sijoittaa työttömiä työntekijöitä toisille toimialoille viittaa työmarkkinoiden kohtaantongelmien pahenemiseen, joiden vuoksi työttömyys tulee olemaan aiempaa sitkeämpää tulevinä vuosina. Kohtaantongelma ilmenee ns. Beveridge-käyrän siirtymisenä ulospäin euroalueella niissä maissa, joissa toimialakohtaiset sokit ovat olleet voimakkaimpia.^{4,5}

⁴ Bonthuis, Jarvis & Vanhala (2012) mukaan euroalueen Beveridge-käyrässä on ollut siirtymä ulospäin kriisin puhjettua, mutta maakohtainen kehitys on ollut varsin heterogeenistä. Suurimmat maakohtaiset erot näkyvät Espanjassa, jonka osalta käyrä on siirtynyt ulospäin ja Saksassa, jonka osalta se on siirtynyt sisäänpäin.

⁵ Beveridge-käyrä on yleisesti käytetty mittari, joka kuvaa työmarkkinatilannetta sekä avoimien työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden kohtaamista työmarkkinoilla. Se kuvaa työttömyysasteen ja vakanssiasteen (avoimien työpaikkojen määrä) välistä negatiivista suhdetta suhdannekierron aikana eli talouden kehitystä nousukausista (työttömyysaste laskee ja vakanssiaste nousee) laskukausiin (työttömyysaste nousee ja vakanssiaste laskee). Beveridge-käyrän siirtymät ovat tyyppisiä kriisien aikana, koska ne heijastavat rakenteellisia muutoksia työttömyys- ja vakanssiasteen välisessä suhteessa.

4 Työmarkkinoiden kahtiajako heikentää nuorten asemaa

Euroalueen maiden eroihin työttömyyden nousussa ja sen kohdistumisessa eri työntekijäryhmien välillä ovat vaikuttaneet sokkien ohella myös työmarkkinoiden instituutiot.⁶ Euroopallaiselle työmarkkinoille tyypillinen kahtiajakautuminen vakinaisten, vahvan irtisanomissuojan omaavien, ja määräaikaisten, heikon irtisanomissuojan omaavien, työpaikkojen välillä on saanut viime aikoina runsaasti huomiota työttömyyden ja etenkin nuorisotyöttömyyden nousun taustatekijänä. Työpaikkojen menetykset ovat kohdistuneet erityisen voimakkaasti määrä-aikaisiin työsuhteisiin, joissa nuoret ovat vahvasti yliedustettuina. Työmarkkinoiden duaalisudella on työttömyyden kohdistumisen lisäksi vaikutuksia työmarkkinoiden suhdannevaihteluihin, työvoiman allokoitumiseen, tuottavuuskehitykseen ja potentiaaliseen tuotantoon, sekä palkkakehitykseen. Näidenkin vaikutusten osalta nuoret joutuvat usein epäedulliseen asemaan.

4.1 Kahtia jakautuneisuus on kasvanut Euroopassa

Etenkin monissa Manner-Euroopan maissa irtisanomissuoja kohtelee eri työntekijäryhmiä eri tavoin. Tämä on seurasta pitkälti 1980-luvulta lähtien toteutetuista työmarkkinauudistuksista, joissa työmarkkinoiden joustavuutta on pyritty lisäämään. Uudistuksilla pyrittiin pureutumaan korkeaksi nousseeseen ja sitkeään työttömyyteen sekä helpottamaan työvoiman siirtymistä kuihtuvilta toimialoilta kannattavammille sektoreille. Uudistukset ovat kuitenkin usein keskittyneet lähinnä määräaikaisten sopimusten joustavuuden lisäämiseen, sillä näiden uudistusten läpivienti on poliittisesti helpompaa.⁷ Tämä on johtanut työmarkkinoiden kahtia jakautumiseen monissa Euroopan maissa. Etenkin Espanjan, Ranskan, Italian, Portugalin sekä Ruotsin työmarkkinat ovat dualisoituneet.

⁶ Sokkien ja instituutioiden vuorovaikutus eurooppalaisen työttömyyden nousun ja sen sitkeyden taustalla sai paljon huomiota tutkimuksessa vuosituhannen vaihteessa, mm. Blanchard & Wolfers (2000) ja Ljungqvist & Sargent (1998).

⁷ Niin kauan kuin määräaikaisilla työsopimuksilla olevien osuus työvoimasta on jatkuvilla sopimuksella olevia pienempi, on poliittisen hyväksynnän saaminen laajoille koko työmarkkinoiden joustavuutta lisääville uudistuksille (esim. irtisanomissuojan heikentäminen) erittäin hankalaa (mm. Saint-Paul 2000 ja Boeri 2010).

Työmarkkinoiden kahtiajakautuminen on heikentänyt määräaikaisten työntekijöiden suhteellista asemaa. Uudistusten myötä määräaikaisten työsopimusten käyttöä koskevia määräyksiä vapautettiin, vakinaisten työsuhteiden ehtojen pysyessä lähes muuttumattomina. Kun aiemmin määräaikaisten sopimusten käyttöä oli rajoitettu mm. kausiluonteisiin töihin, esimerkiksi maataloudessa, turismin parissa ja rakennusalalla, uudistusten jälkeen niiden käyttö myös vakituisiin töihin helpottui. Määräaikaisiin työsuhteisiin liittyi myös merkittävästi alhaisemmat irtisanomiskustannukset kuin vakinaisiin työsopimuksiin. Joissain tapauksissa määräaikaisiin työsuhteisiin ei liity lainkaan irtisanomiskustannuksia.⁸

Kuvio 5 kuvaa OECD:n työvoimalainsäädännön tiukkuutta kuvaavan indeksin muutoksia vakituisten ja määräaikaisten sopimusten osalta, vuosina 1985–2008. Etenkin Italian, Ruotsin, Saksan ja Portugalin työmarkkinoilla on määräaikaisia työsuhteita koskevaa lainsäädäntöä merkittävästi tänä aikana kevennetty suhteessa vakituisiin sopimuksiin. Espanjan ja Ranskan osalta merkittävät työmarkkinoiden kaksijakoisuutta lisäävät reformit tapahtuivat jo aikaisemmin. Espanjassa määräaikaisten työsuhteiden käyttö vapautettiin vuonna 1984⁹ kun Ranskassa määräaikaiset työsuhteet sallittiin jo vuonna 1979, joskin Espanjassa kaksijakoisuuden arvioidaan olevan voimakkaampaa kuin Ranskassa.¹⁰

Määräaikaisten sopimusten päättämistä ei tyypillisesti ole myöskään voinut riitauttaa työtuomioistuimissa. Riitauttamisiin ja oikeuskäsittelyihin liittyvät kustannukset ovat joissakin maissa merkittävä osa käytännön irtisanomiskustannuksia. Mm. Espanjassa ja Italiassa irtisanomisten käsittely oikeusteitse on yleistä ja kustannukset voivat nousta varsin korkeiksi. Nämä kulut eivät sisälly esimerkiksi yllä ja yleisesti muuallakin käytettyihin OECD:n indikaattoreihin työsuhdeturvan tiukkuudesta, minkä johdosta nämä indikaattorit tuottavat todellisuutta pienempiä eroja maiden välille.¹¹

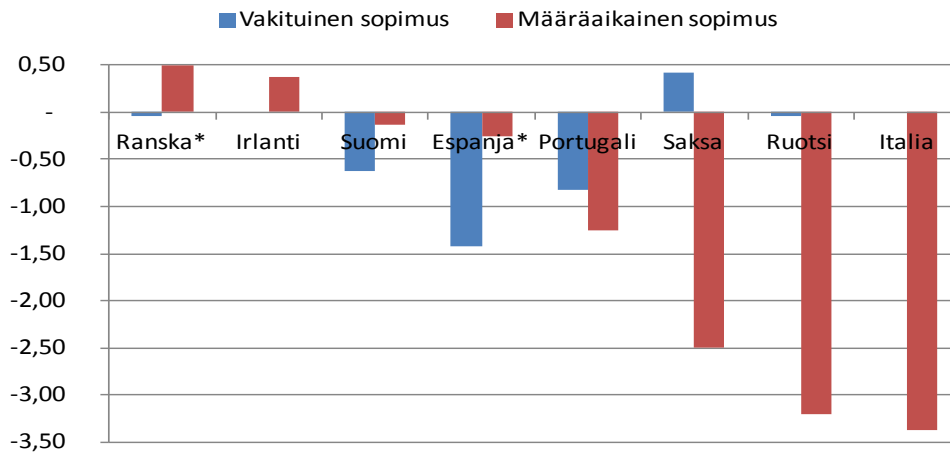
⁸ Esimerkiksi irtisanoessaan pysyvässä työsuhteessa olevan henkilön työnantaja on Espanjassa velvollinen maksamaan tälle 45 päivän palkan työvuotta kohti, kun määräaikaisessa työsuhteessa työskentelevälle joutuu maksamaan vastaavassa tilanteessa vain 8 päivän palkan työvuotta kohti. Tosin Espanjassa juuri julkaistu työmarkkinareformi on hiukan purkanut pysyvän työsuhteen suojaa.

⁹ Bentolila, et al. (2008).

¹⁰ Blanchard & Landier (2001) sekä Bentolila et al. (2010).

¹¹ Ks. Bentolila et al (2010).

Kuvio 5. Työvoiman suojaan liittyvät reformit 1985–2008: muutokset OECD:n työvoiman suojaa kuvaavissa indikaattoreissa (EPL)¹²

Lähde: OECD EPL database

*Ranskassa ja Espanjassa merkittävät työmarkkinoiden kaksijakoisuutta lisäävät reformit tapatuvat ennen vuotta 1985 eli ne eivät näy OECD:n EPL datassa.

Keskeinen ongelma duaalisilla työmarkkinoilla on se, että määräaikaiset työpaikat eivät muutu vakinaisiksi. Tällöin määräaikaiset työsuhteet eivät toimi ponnahduslautana pysyvään työsuhteeseen, vaan määräaikaiset työntekijät joutuvat määräaikaisten työsuhteiden kierteeseen, johon usein sisältyy myös työttömyysjaksoja.

Ongelman aiheuttaa suuri ero vakinaisten ja määräaikaisten työpaikkojen irtisanomiskustannuksissa, jolloin irtisanomiskustannuksissa tulee suuri hyppy työpaikan muuttuessa määräaikaisesta vakinaiseksi. Työnantajan kynnyksien vakinaistamiseen on tällöin korkea, etenkin jos määräaikaisten työsuhteiden käyttöön liittyy vähän rajoituksia. Tällöin työntekijän määräaikaisia sopimuksia uusitaan tai samaan työpaikkaan vaihdetaan uusia työntekijöitä peräjälkeen. Tämä on ollut varsin yleinen tilanne mm. Espanjassa viime vuosina.

Jotta määräaikaiset työsuhteet muuttuisivat useammin vakinaisiksi, vakinaistamiskynnystä olisi pienennettävä. Ongelman ratkaisuksi on ehdotettu reformia, jossa irtisanomiskustannus olisi vähitellen nouseva työsuhteen kestäessä (mm. Dolado 2011). Tällöin välttyttäisiin hetkelmästä, jossa työnantaja kohtaa suuren muutoksen irtisanomiskustannuksissa jatkaessaan työsuhdetta.

Määräaikaisten sopimusten käyttö on yleistynyt uudistusten myötä, mutta maiden välillä on suuria eroja, Espanjassa määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä oli ennen kriisiä (vuonna 2007) noin 33 prosenttia, Portugalissa noin 22 prosenttia ja Ranskassa

¹² OECD:n EPL-indikaattori (Employment Protection Law Indicator) mittaa työmarkkinoiden jäykkyyttä asteikolla 0–6, siten että alhaisempi luku viittaa joustavampaan työmarkkinalainsäädäntöön.

noin 15 prosenttia. Eroja selittävät osaltaan erot irtisanomissuojassa. Esimerkiksi Espanjassa irtisanomiskustannukset ovat huomattavasti korkeammat ja määräaikaisten sopimusten käyttöä koskevat rajoitukset merkittävästi vähäisemmät kuin Ranskassa.

Saksaa ei ole tyypillisesti luettu duaalisten työmarkkinoiden maihin, vaikka OECD:n indikaattorien mukaan muutos olisi mennyt dualistiseen suuntaan. Saksan uudistuksiin sisältyy mm. työmarkkinoiden sääntelyn vapauttaminen vain joidenkin työntekijäryhmien osalta. Myös lyhennetyn työajan Kurzarbeit-järjestelmä on vaikuttanut myönteisesti etenkin vakituisten, tyypillisesti vanhempien, työntekijöiden työllisyyteen. Määräaikaisten, tyypillisesti nuorten, työntekijöiden työllisyyteen vaikutukset ovat jääneet vähäisemmiksi (Hijzen & Venn 2010). Siten lyhennetyn työajan järjestelyissäkin saattaa olla aineksia työmarkkinoiden kahtiajakautumiseen. Saksan toistaiseksi hyvä suhdannekehitys on pitänyt potentiaaliset ongelmat piilossa.

4.2 Duaalisuus nuorten ongelmana

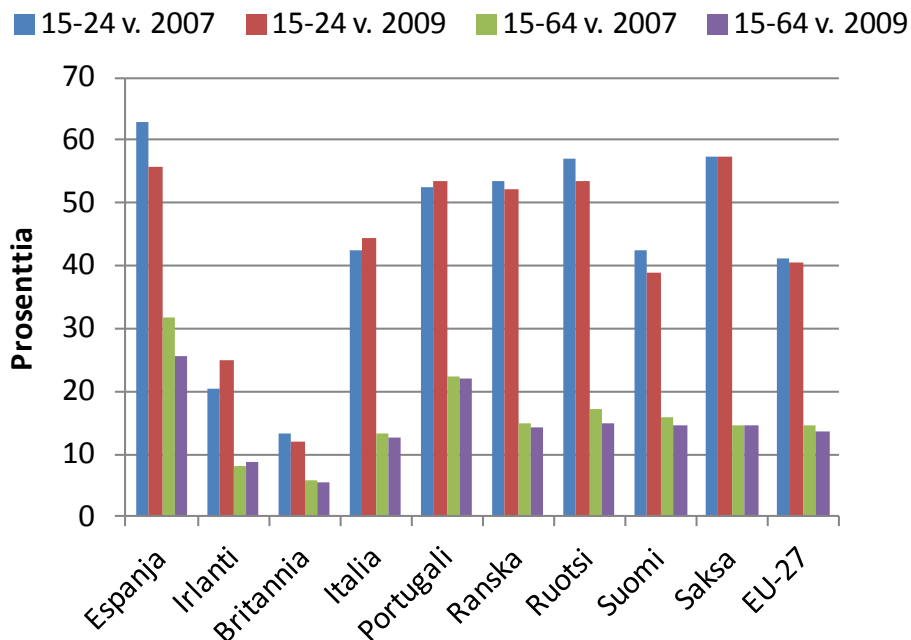
Määräaikaisten työsuhteiden käyttö on kohdistunut voimakkaasti nuoriin. Ranskassa, Ruotsissa ja Espanjassa yli 50 prosenttia nuorten työsopimuksista on määräaikaisia.

Osaltaan tämä selittyy sillä, että 1980–1990 lukujen reformien aikaisten vakituisten työntekijöiden työsopimukset pysyivät lähes muuttumattomina, ja näissä työsuhteissa työskentelevät työntekijät painottuvat ikäjakauman ylempään päähän. Työmarkkinuudistusten sallimia määräaikaisia sopimuksia on sovellettu uusiin työsuhteisiin ja siten määräaikaiset työsuhteet ovat painottuneet nuoriin, reformien jälkeen työmarkkinoille tulleisiin, työntekijöihin.

Nuoret ovat myös tyypillisesti liikkuvampia kuin vanhemmat työntekijät, ja liikkuvat omasta tahdostaan uransa alkuvaiheessa työpaikkojen välillä etsiessään itselleen sopivaa työpaikkaa. Määräaikaiset työsopimukset voivat tällöin ihanteellisesti toimia siltana vakituiseen työsuhteeseen. Toisaalta nuoret joutuvat usein viettämään pitkiäkin aikoja määräaikaisissa työsuhteissa ennen kuin heidät mahdollisesti vakinaistetaan. Etenkin dualisoituneissa maissa, joissa ero irtisanomiskustannuksissa on suuri vakinaisten ja määräaikaisten työntekijöiden välillä, on työsuhteiden vakinaistaminen vähäistä ja nuoret työntekijät joutuvat liikkumaan työsuhteesta toiseen.

Korkeat irtisanomiskustannukset vakinaisissa työsuhteissa saattavat vähentää nimenomaan nuorille tarjottuja vakinaisia työsopimuksia, sillä nuoriin työntekijöihin voi työnantajan kannalta liittyä vanhempia työntekijöitä enemmän riskejä mm. tuottavuuden kannalta.

Kuvio 6. Ikäluokkien osuus määräaikaisista työpaikoista

Lähde:Eurostat.

Kriisin aikana työttömyys on noussut nopeasti ja voimakkaasti etenkin Etelä-Euroopan maissa. Duaalisuus työmarkkinoilla lisää työllisyyssoikkien kohdentumista määräaikaisiin työntekijöihin ja sitä kautta myös nuoriin. Esimerkiksi Espanjassa, Ranskassa ja Ruotsissa nuorten osuus määräaikaisista työntekijöistä on laskenut vuoden 2008 sudannehuipun ja sitä seuranneen pohjan välillä (kuvio 6). Tämä heijastaa työpaikkojen menetysten kohdistumista ensimmäisenä määräaikaisiin työntekijöihin, kun vakinaisissa työsuhteissa olevat työntekijät ovat olleet paljon turvatummassa asemassa. Esimerkiksi Espanjassa, jossa ennen kriisiä noin kolmannes työpaikoista oli määräaikaisia ja 62 prosenttia Espanjan nuorista työntekijöistä työskenteli määräaikaisilla sopimuksilla (kuvio 6), 88 prosenttia viime kriisin aikaisista irtisanomisista on kohdistunut määräaikaisiin työntekijöihin ja sitä kautta voimakkaasti nuoriin.

4.3 Työttömyys ja suhdannevaihtelut

Rajoitusten vähäisyys määräaikaisten työsuhteiden käytössä ja työmarkkinoiden kahtia jakautuneisuus joissakin Euroopan maissa ovat sokkien ohella saaneet runsaasti huomiota työttömyyden ja etenkin nuorisotyöttömyyden nousun taustatekijänä. Nuorten määräaikaisilla sopimuksilla työskentelevien työntekijöiden työsuhteiden päättäminen on ollut helppo tapa sopeuttaa työvoimaa kriisin aikana.

Työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen helpottamalla määräaikaisten työpaikkojen luontia voi periaatteessa kuitenkin kasvattaa tai pienentää työttömyyttä, sillä se lähtökohtaisesti lisää sekä työpaikkojen syntymistä että niiden tuhoutumista.¹³ Tutkimukset viittaavat siihen, että määräaikaiset työsuhteet ja työmarkkinoiden duaalisuus voimistavat työttömyyden suhdannevaihteluita.¹⁴ Työpaikkoja luodaan enemmän noususuhdanteessa, kun määräaikaisten sopimusten käyttöön liittyy vähän rajoituksia eivätkä työnantajat joudu sitoutumaan työntekijään pitkäksi aikaa. Vaikka noususuhdanteessa työpaikkoja syntyy paljon duaalisilla työmarkkinoilla, niitä vastaavasti myös tuhoutuu enemmän laskusuhdanteessa. Työllisyyttä voimistavat vaikutukset ovatkin usein tilapäisiä, ja pitkällä aikavälillä voimakas dualisoituminen kasvattaa työttömyyttä. Tämä työttömyyden nousu painottuu nuoriin.

Blanchardin ja Landierin (2002) mukaan osittaisissa työmarkkinareformeissa, joissa vain määräaikaisten sopimusten käyttöä helpotetaan, pääasiallinen vaikutus on suuri vaihtuvuus uusissa/aloitus työpaikoissa, jonka seurauksena työttömyys saattaa nousta, eikä laskea. Jopa silloin kun työttömyys laskee, työntekijöiden asema saattaa huonontua, koska he joutuvat kulkemaan monen työpaikan ja usean työttömyysjakson kautta päästäkseen vakituiseen työsuhteeseen. Näin on tutkimuksen mukaan käynyt Ranskassa, jossa reformit ovat huomattavasti kasvattaneet vaihtuvuutta, ilman merkittävää laskua työttömyydessä. Boeri & Garibaldi (2007) toteavat myös ettei osittaisten irtisanomissuojan joustavuutta lisäävien uudistuksien seurauksena tulisi odottaa merkittävää pysyvää työttömyyden laskua. Toisaalta he korostavat että määräaikaisten sopimusten joustavuutta lisättäessä syntyy väliaikainen työllisyyttä kohentava vaikutus, joka Italian aineistoja käyttäen tutkimuksessa havaitaan.

Bentolila et al. (2010) mukaan, kun ero irtisanomissuojan suuruudessa määräaikaisten ja vakinaisten työsuhteiden välillä on riittävän suuri, työpaikkojen tuhoutumisen kasvu on työpaikkojen syntymisen kasvua suurempaa. Mitä suurempi ero irtisanomissuojissa on, sitä pienempi osuus määräaikaisista työpaikoista muutetaan vakinaisiksi. Vakinaisten työsuhteiden korkeat irtisanomiskustannukset kannustavat työnantajia ketjuttamaan määräaikaisia työsuhteita niiden vakinaistamisen sijaan, etenkin jos ja rajoitukset määräaikaisten työsuhteiden käytössä ovat vähäiset. Määräaikaisten sopimusten joustavuuden lisääntyminen, vakinaisten työpaikkojen irtisanomissuojan pysyessä ennallaan, johtaa työvoiman rakenteen muuttumiseen siten että määräaikaisten sopimusten osuus kasvaa (mm. Martin ja Scarpetta 2011).

¹³ Ks. esim Boeri & Garibaldi (2007), Messina & Vallanti (2007) ja Bentolila et al (2010).

¹⁴ Costain et al (2009), Bentolila et al (2008).

4.4 Duaalisuus, tuottavuus ja potentiaalinen tuotanto

Sekä määräaikaisten sopimusten osuuden kasvulla että työmarkkinoiden kaksijakoisuudella voi olla vaikutuksia talouden potentiaalisen tuotannon tasoon työvoiman tuottavuuden kasvun kautta. Työvoiman tuottavuuskasvua voivat heikentää niin työntekijöiden kuin työnantajien kannustimet. Jos määräaikaisia sopimuksia on paljon ja todennäköisyys niiden muuttamisesta vakituisiksi on pieni, työntekijän kannustimet panostaa työpaikkaspesifiin osaamiseen on vähäinen ja myös työpanos voi olla heikompi. Vastaavasti työnantajan sitoutuminen työntekijään on heikompi ja työssä kouluttautumisen mahdollisuuksia tarjotaan vähemmän.

Ilmiö on havaittu mm. Espanjassa, jossa 1990-luvun alusta lähtien suuri osuus työntekijöistä on ollut määräaikaisia. Samaan aikaan, 1990-luvun puolivälistä vuoteen 2008 maan tuottavuuden kehitys on ollut heikkoa.¹⁵ Dolado et al. (2008 ja 2011) tutkivat määräaikaisten sopimusten ja työmarkkinoiden kaksijakoisuuden vaikutuksia kokonaistuottavuuteen (TFP) Espanjan teollisen tuotannon yrityksissä vuosina 1995–2005. He havaitsivat suuren määräaikaaisuusien määrän yhdessä kaksijakoisten työmarkkinoiden kanssa heikentäneen yritysten tuottavuutta nimenomaan työntekijöiden työpanoksen ja työnantajan tarjoamien koulutusmahdollisuuksien kautta. Vastaavia tuloksia on saatu myös Italiasta. Capelleari et al. (2011) tutkivat määräaikaisten sopimusten joustavampaan käyttöön liittyvän työreformin vaikutuksia. Reformien seurauksena yritykset lisäsivät määräaikaisilla sopimuksilla olevien työntekijöiden osuutta ja yritysten tuottavuus aleni.

Työntekijän heikomman työmotivaation ja alhaisemman koulutustason lisäksi duaalisuudesta johtuvalla työvoiman allokaatiolla on tuottavuusvaikutuksia. Työvoiman liikkuvuuden tapahtuessa pääasiassa määräaikaisten työsopimusten välillä, yrityskohtaisen pääoman keräytyminen ja tuottavuuden kehittyminen yritystasolla heikkenee.¹⁶ Toisaalta määräaikaisten työntekijöiden motiivi nostaa itse omaa koulutuksen tasoaan parantaakseen omaa asemansa työmarkkinoilla on havaittu olevan suurempi kuin vakituisissa työsuhteissa olevien.¹⁷ Tämä puolestaan nostaa inhimillisen pääoman tasoa taloudessa.

Suurin osa tutkimuksista työmarkkinoiden kaksijakoisuuden vaikutuksista tuottavuuteen on maakohtaisia, mikä tulisi huomioida tuloksia tulkittaessa. Esimerkiksi Espanjassa ja Italian tuloksien soveltaminen suoraan Ruotsin tai Saksan työmarkkinoihin tulisi tehdä huomioiden maiden väliset erot. Martin ja Scarpattan (2011) työ kokoaa yhteen useita tutkimuksia liittyen

¹⁵ Dolado & Stucchi (2008).

¹⁶ OECD (2010).

¹⁷ EC (2010).

työmarkkinoiden rakenteiden ja tuottavuuden välisiin yhteyksiin. Tulokset näyttävät työntekijän työsuhdeturvan vaikuttavan työnvoiman allokaatioon ja sitä kautta työn tuottavuuteen, mutta tulokset vaihtelevat maa- ja instituutiokohtaisesti. He korostavatkin kokonaisvaltaisen näkemyksen tärkeyttä työmarkkinauudistuksia tehtäessä.

4.5 Kaksijakoisten työmarkkinat vaikuttavat nuorten tulevaisuuden mahdollisuuksiin

Yksilötasolla kaksijakoiset työmarkkinat heikentävät nuorten mahdollisuuksia siirtyä vakituiseen työsuhteeseen sekä vaikuttavat tulevaan palkkakehitykseen. Määräaikaisten ja vakituisten sopimusten välisen eron kasvaessa käytetään määräaikaista sopimuksia aiempaa enemmän ja kynnyks muuttua määräaikainen sopimus jatkuvaksi on korkeampi. Kun siirtymisen määräaikaista sopimuksesta vakituisiin on vähäistä, työntekijät voivat joutua määräaikaisten työsuhdeiden ja työttömyysjaksojen kierteeseen joka ei johda kohti vakaampaa työllisyyttä.

Lisäksi kaksijakoisilla työmarkkinoilla on havaittu palkkaerojen määräaikaisten ja vakituisten sopimusten välillä olevan suurempi. Esimerkiksi Espanjassa palkkاپreemio jatkuvalla sopimuksella olevalle työntekijälle on 17 prosenttia ja todennäköisyys siirtymiselle määräaikaista jatkuvaan sopimukseen on 28 prosenttia, kun vastaavat luvut Isolle Britannialle, jossa työmarkkinat eivät ole Espanjan lailla jakautuneet, ovat 6,5 prosenttia ja 46 prosenttia. Vastaavasti Ruotsissa jatkuvalla sopimukselle olevien palkkاپreemio oli jopa 45 prosenttia verrattuna määräaikaisiin työntekijöihin ja Portugalissa ja Ranskassa todennäköisyys siirtyä määräaikaista sopimuksesta jatkuvaan on alle 15 prosenttia.¹⁸

Työsuhteen laatuun ja palkkaan liittyvien suorien vaikutusten lisäksi työpaikkojen vaihtuvuuden ja suhdanneherkkyyden lisääntyminen voi jättää varjon nuorten koko työuraan. Blanchard ja Landier (2001) tutkivat kaksijakoisuuden vaikutuksia nuorten työllistymiseen Ranskassa. He havaitsivat kaksijakoisuuden lisänneen työntekijöiden vaihtuvuutta, ilman merkittäviä työllisyysvaikutuksia, millä puolestaan oli negatiivisia vaikutuksia nuorten hyvinvointiin. Nuoret, etenkin matalasuhdanteen aikana saattavat jäädä loukkuun jossa lyhyet työsuhdet ja työttömyysjaksot vaihtelevat. Nuorena koettujen työttömyysjaksojen on havaittu jättävän "arven", joka vaikuttaa pitkälle työuraan niin palkka kuin työllisyyskehityksen kannalta.¹⁹

¹⁸ Boeri (2011).

¹⁹ OECD (2010).

5 Lopuksi

Nuorisotyöttömyys aiheuttaa suuret yksityiset ja yhteiskunnalliset kustannukset. Kun nuoret jäävät määräaikaisten sopimusten loukkuun, lyhytkestoiset työpaikat eivät toimi ponnahduslautana pysyvämpiin työsuhteisiin. Jos jää pysyvämmiin työttömäksi työuran alkuvaiheessa, saattaa se jättää pitkälle työuraan ulottuvan varjon niin työllisyyden, tuottavuuden kuin palkkakehityksen kannalta. Pitkäkestoinen työmarkkinoiden heikkous ja työvoiman hidas siirtyminen kasvukykyisille sektoreille on haitallista niin työntekijöiden tuottavuuden kuin työn tarjonnan ja syrjäytymisriskin kannalta. Pidemmällä aikavälillä nuorisotyöttömyyden pitkäkestoiset työllisyys- ja tuottavuusvaikutukset sekä nuorten syrjäytyminen heijastuvat myös talouden potentiaalisen tuotannon tasoon ja hyvinvointiin. Myös julkisen talouden kannalta nuorisotyöttömyyden kustannukset voivat nousta korkeiksi, mikä voi edelleen vaikeuttaa julkisen talouden konsolidointia.

Finanssi- ja velkakriisiä seurannut voimakas työttömyyden nousu Euroopassa, etenkin nuorten keskuudessa, on nostanut työmarkkinainstituutiot ja niiden vaikutukset talouspoliittisen keskustelun ytimeen. Monissa Euroopan maissa dualisoituneet työmarkkinat ohjaavat sokit ja rakennemuutoksen kohdistumaan suhteettomasti nuoriin. Työmarkkinauudistusten läpivieminen tulee olemaan tärkeä osa maiden kilpailukyvyyn ja julkisen talouden vahvistamista. Työmarkkinainstituutioiden ja -uudistusten tulisi välttää osittaisuutta eli suurten erojen synnyttämistä työntekijäryhmien välille. Sen sijaan tulisi keskittyä kokonaisvaltaisiin uudistuksiin, jotka vähentävät työllisyyden keskimääräisiä sopeuttamiskustannuksia koko taloudessa.

Kriisitilanteessa poliittisesti hankalienkin uudistusten toteuttamiselle saattaa olla paremmat mahdollisuudet kuin normaalioloissa. Esimerkiksi Espanjassa hiljattain julkistettu työmarkkinauudistus pyrkii purkamaan työmarkkinoiden kaksijakoisuutta pienentämällä määräaikaisten ja jatkuvien työsuhteiden välistä irtisanomissuojaa. Myös Italiassa ehdotetut uudistukset pyrkivät vähentämään työmarkkinoiden kaksijakoisuutta.

Taluskriisi on paljastanut nuorten hauraan aseman Euroopan työmarkkinoilla, mutta myös avannut mahdollisuuksia uudistaa tehottomia ja nuorten asemaa heikentäviä työmarkkinainstituutioita. Tulevaisuuden kilpailukyvyyn ja kasvun kannalta ei ole varaa antaa työmarkkinarakenteiden jarruttaa nuorten mahdollisuuksia.

Lähteet

Bentolila, Samuel; Pierre Cahuc, Juan Dolado & Thomas Le Barbanchon (2010): Two-Tier Labor Markets in the Great Recession: France vs. Spain. CEPR Discussion Paper No. 8152.

Bentolila, Samuel; Juan Dolado & Juan Jimeno (2008): Two-Tier Employment Protection Reforms: The Spanish Experience. CESifo DICE Report 4/2008

Blanchard, Olivier & Augustin Landier (2001): The perverse Effects of Partial Labor Market Reform: Fixed Duration Contracts in France. NBER Working Paper 8219.

Blanchard, Olivier & Justin Wolfers (2000): The Role of Shocks and Institutions in the Rise of European Unemployment: The Aggregate Evidence. *The Economic Journal*, Vol. 110, No. 462, C1–C33.

Boeri, Tito (2010): Institutional Reforms and Dualism in European Labor Markets. In Ashenfelter, O. and Card, D. (eds.), *Handbook of Labor Economics*, 2010, Elsevier, s.1173–1236.

Boeri, Tito & Pietro Garibaldi (2007): "Two Tier Reforms of Employment Protection: a Honeymoon Effect?," *Economic Journal*, vol. 117(521), 357–385, 06.

Bonthuis, Boele, Valerie Jarvis ja Juuso Vanhala (2012): "What's going on behind the euro area Beveridge Curve?" mimeo.

Burda, Michael C. & Jennifer Hunt (2011): "What Explains the German Labor Market Miracle in the Great Recession," *Brookings Papers on Economic Activity*, vol. 42(1 (Spring)), 273–335.

Cappellari, Lorenzo; Carlo Dell'Aringa & Marco Leonardi (2011): "Temporary Employment, Job Flows and Productivity: A Tale of two Reforms". CESifo WP No. 3520.

Costain, James, Juan F. Jimeno & Carlos Thomas (2010): "Employment fluctuations in a dual labor market," Banco de España Working Papers 1013.

Dolado, Juan & Rodolfo Stucchi (2008): Do temporary Contracts Affect TFP? Evidence from Spanish Manufacturing Firms. IZA Discussion Paper No. 3832.

Dolado, Juan, Juan Ortigueira & Rodolfo Stucchi (2012): "Does Dual Employment Protection Affect TFP? Evidence from Spanish Manufacturing Firms". CEPR Discussion Paper No. 8763.

European Commission (2010): Employment in Europe 2010.

Hijzen, A ja D. Venn (2010): "The role of short-time work schemes during the 2008 recession", OECD WP 115.

Hämäläinen Ulla ja Vesa-Pekka Juutilainen (2010). "Nuoret – duunissa vai MOLLissa?", Talous ja Yhteiskunta, 1/2010.

Ljungqvist, Lars and Thomas J. Sargent (1998): The European Unemployment Dilemma *Journal of Political Economy*, Vol. 106, No. 3, 514–550

Martin, John & Stefano Scarpetta (2011): "Setting it Right: Employment Protection, Labor Reallocation and Productivity". IZA Policy Paper No. 27.

Messina, Julian. and Giovanna Vallanti (2007): "Job flows dynamics and employment protection: evidence from Europe", *Economic Journal*, vol. 117, pp. F279–F301.

OECD (2010): Employment Outlook: Moving Beyond the Job Crises.

OECD (2010): Off to a good start? Jobs for Youth.

Saint Paul, Gilles (2000): "The Political Economy of Labor Market Reform", In "*The Political Economy of Labor Market Institutions*". Oxford University Press, Oxford.